

YPKD/ÇR/(1997-03)

**DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
YILLIK PROGRAMLAR VE KONJONKTÜR
DEĞERLENDİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÇALIŞMA RAPORLARI: 1997- 03**

**TÜRKİYE-AT
GÜMRÜK BİRLİĞİ BAĞLAMINDA
İŞLENMİŞ TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİ**

Hüsamettin NEBİOĞLU

KASIM 1997

Çalışma Raporları Devlet Planlama Teşkilatı'nın ve ilgili Genel Müdürlüğün görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatı'nın iznini gerektirmez.

İÇİNDEKİLER

1. İşlenmiş Tarım Ürünlerinin Tanımı
2. Türkiye'nin İşlenmiş Tarım Ürünleri Ticareti
3. AT'nin İşlenmiş Tarım Ürünleri Ticareti
4. Ankara Anlaşması'nda İşlenmiş Tarım Ürünleri
5. Katma Protokol'de İşlenmiş Tarım Ürünleri
6. 1/95 Sayılı Türkiye-AT Ortaklık Kararında İşlenmiş Tarım Ürünleri
7. 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararı ve 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararına Ek 23 Mart 1997 tarih ve 96/9193 sayılı Karar Uygulaması
8. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Dosyaların Listesi

[itu.html](#) (html dosyası, Bibliyografik künye, İçindekiler, Dosyaların listesi, Telif hakkın notu, elektronik dosyanın temin edildiği kişi)

[tarim.pdf](#) (pdf4 dosyası, Tüm metin)

SUNUŞ

Bu çalışma, 1/95 Sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde ele alınan ve “6 Aralık 1993 tarih ve (EC) 3448/93 sayılı Konsey Regülasyonu Ek B Tablo 1”de tanımlanan işlenmiş tarım ürünlerine ilişkin, Türkiye’nin uyguladığı ithalat rejiminin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmada, işlenmiş tarım ürünlerinin hukukî çerçevesi belirlenerek, 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararı ile başlatılan uygulamanın hukukî boyutu irdelenmiş, bu arada, Türkiye ve AT’nin bu tanım çerçevesindeki işlenmiş tarım ürünleri ticaretinin boyutları da gösterilmeye çalışılmıştır.

Konunun ekonomik boyutları hakkında elbette çok şey söylenebilirse de, bu kısa çalışmanın temel amacı, konunun hukukî tarafının incelenmesi olduğu için, ekonomik konulara fazlaca girilmemiştir.

Konunun hukukî boyutunun yeterince açıklığa kavuşturulabilmesi için, zaman zaman Roma Antlaşması II Sayılı Eki tarım ürünlerini ilgilendiren hususlara da girmek zorunda kalınmıştır. Buna, konunun daha açık bir şekilde ifade edilebilmesi için başvurulmuştur.

İÇİNDEKİLER

1. İřlenmiř Tarım űrűnlerinin Tanımı
  2. TŲrkiye'nin İřlenmiř Tarım űrűnleri Ticareti
  3. AT'nin İřlenmiř Tarım űrűnleri Ticareti
  4. Ankara Anlařması'nda İřlenmiř Tarım űrűnleri
  5. Katma Protokol'de İřlenmiř Tarım űrűnleri
  6. 1/95 Sayılı TŲrkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararında İřlenmiř Tarım űrűnleri
  7. 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararı ve 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararına Ek 23 Mart 1997 tarih ve 96/9193 sayılı Karar Uygulaması
  8. Genel Değerlendirme ve Sonuç
-

1. İşlenmiş Tarım Ürünlerinin Tanımı

Terminolojik olarak işlenmiş tarım ürünleri, her ekonomistin veya konuyla ilgilenen herkesin farklı şekilde tanımlayabileceği bir kavramdır. Öyle ki, uzun yıllardan beri, Türkiye’de, dış ticaretin sınıflanmasında kullanılan işlenmiş tarım ürünleri kavramı, yine 1980’li yıllardan beri, başka bir şekilde de olsa yine dış ticaretin sınıflandırılmasında kullanılmaya başlanan ISIC (aslında bu sınıflamanın temel amacı dış ticaretin sınıflandırılması değildir) sınıflamasındaki işlenmiş tarım ürünleri ile ilgili kavramdan farklı ve daha dar kapsamlıdır. Bunların dışında, bazı tanımlamalarda işlenmiş tarım ürünleri kavramı hiç yer almamakta, işlenmemiş tarım ürünleri ile işlenmiş tarım ürünleri tek bir başlık altında ele alınmaktadır. Bu yöntem, farklı farklı tanımlamaların yarattığı içerik sorunundan kurtulmak için başvurulmaktadır. Bazı durumlarda, dokumacılık, giyim, deri işleme, orman ürünlerinin işlenmesi ve hattâ kâğıt hamuru ve ilk aşama kâğıt üretimi bile bu gruba dahil edilebilmektedir.

Bütün bu farklı tanımlamaların dayandığı mantık ve bu sınıflamaları yapmaya zorlayan amaçlar, birbirinden çok farklı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada, çalışmanın temel amacı hukukî olduğu için, AT’nin kullandığı terminoloji kullanılacaktır. Bu kavrama giren ürünler, kısaca, tarım ürünlerinin ikinci kez işlenmesi sonucunda elde edilen ve bünyesinde tahıl, şeker ve süt veya bu ürünlerden herhangi birini bulunduran ürünler olarak tanımlanabilir.

Avrupa Topluluğunu kuran Roma Antlaşmasında böyle bir ürün grubu tanımı yer almamakta idi. Daha sonra ortaya çıkan gereksinimler nedeniyle, Topluluk, 27 Haziran 1967 tarih ve 48/67 EEC, 28 Mayıs 1969 tarih ve (EEC) 1059/69 ve 6 Aralık 1993 tarih ve 3448/93 Ek B sayılı regülasyonlarla bu mallar tanımlanmıştır.

Türkiye-AT Gümrük Birliği çerçevesinde ele alınan işlenmiş tarım ürünleri, bu çalışmanın asıl konusunu oluşturmaktadır. Türkiye ile AT arasında bir gümrük birliği kuran 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nın (OKK) V’inci Bölümü, işlenmiş tarım ürünleri ile ilgilidir. Bu bölümün 17’nci maddesi, işlenmiş tarım ürünleri ile ilgili bu bölüm hükümlerinin, yine bu Kararın 1 Sayılı Eki’nde gösterilen ürünlere uygulanacağını belirlemektedir.

1/95 sayılı OKK’nın 1 Sayılı Eki’nde yer alan mallar, 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararı III, IV ve V Sayılı Listelerde gösterilmiştir. Ancak, 1996 yılı İthalat Rejimi Kararı III, IV ve V Sayılı Listelerde gösterilen malların, 1/95 sayılı OKK’nın 1 Sayılı Eki’nde gösterilen mallar olduğu

İthalat Rejimi Kararında açıkça belirtilmemektedir. Sadece 1996 yılı İthalat Rejimi Kararının 9'uncu maddesinin ikinci paragrafında ".... *Liste III, IV ve V kapsamı ..... işlenmiş tarım ürünlerinin bünyesinde .....*" şeklinde bir ifade kullanılmıştır. 23 Mart 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 96/9193 sayılı İthalat Rejimine Ek Kararda da aynı ifade kullanılmıştır. Bu nedenle, ifade tarzı itibariyle, bu listelerde gösterilen malların tamamının, 1/95 sayılı OKK'nın 1 Sayılı Ekinde yer alan mallar olduğunu ifade etmek hukuken zordur. Ancak, 1/95 sayılı OKK'nın 1 Sayılı Eki ile ilgili uygulamaların bu listeler aracılığı ile ithalat rejimi kararına yansıtıldığı şeklen ifade edilebilir. 1/95 Sayılı OKK'nın 1 Sayılı Ekinde yer almayan 33.02.10.29, 04.05.20.10 ve 04.05.20.30 CN numaralı mallar söz konusu listelere ilave edilirken, 3501 CN koduna giren bazı mallar, 1/95 sayılı OKK'da yer almasına rağmen, bu listelerde yer almamıştır. 3501 numaralı malların hemen hemen tamamı, İthalat Rejiminin Kararı I Sayılı Tarım Ürünleri Listesi içinde gösterilmiştir.

Bununla birlikte, biçimsel olarak 1/95 sayılı OKK'nın 1 Sayılı Ekindeki malların, İthalat Rejimi Kararı III, IV ve V Sayılı Liste kapsamı mallar olduğu kabul edilmiştir.

2. Türkiye'nin İşlenmiş Tarım Ürünleri Ticareti

a. İşlenmiş Tarım Ürünleri İhracatı

1/95 sayılı OKK'nın 1 Sayılı Eki'nde gösterilen İşlenmiş tarım ürünlerinin (İthalat Rejimi Kararı III, IV ve V Sayılı Listelerde yer alan mallar) son sekiz yıllık ihracatı incelendiğinde, Türkiye'nin bu malların ihracatında, hem miktar olarak hem de değer olarak önemli bir sıçrama gerçekleştirdiği görülmektedir (bk. Tablo 1). 1989 yılında sadece 67,7 milyon dolar hacminde bir ihracatı olan bu ürünlerin, 1996 yılındaki ihracatı 651,2 milyon dolara ulaşmıştır. Miktar olarak ise, 1989 yılında 65 bin ton kadar olan bu malların ihracatı, 1996 yılında 450 bin tonA yaklaşmıştır.

Bu mal grubunu oluşturan çeşitli malların, ciklet (170410), kakao içermeyen şeker mamulleri (drajeler-170490), kakao mamulleri (180632 ve 180690), makarnalar (190219), ekmekçi mamulleri (190530) ve canlı mayalar (210210) en önemlilerini oluşturmaktadır (bk. Tablo 2). Gerek bu örneklerdeki malların ve gerek bu gruba giren diğer malların ihracatının ülkeler itibariyle dağılımı incelendiği zaman, ortaya çok dramatik bir görüntü çıkmaktadır. Bu gruba giren malların, 1996 yılı itibariyle yüzde 5'den daha az bir kısmı AT ve EFTA ülkelerine ihraç edilirken, büyük bir kısmı eski SSCB ülkelerine ihraç edilmektedir (bk. Tablo 3).

Nihai malın tarım payına uygulanacak verginin hesabı için, o malın bünyesine giren EK 2'de gösterilen temel tarım ürünleri miktarının belirlenmesi gerekmektedir. Ek 3, Ek 1'de yer alan işlenmiş tarım ürünlerinin üretiminde kullanılan ortalama temel tarım ürünü miktarlarını göstermektedir. Ek 3'de gösterilen ortalama miktarlar ve Ek 5'de temel tarım ürünleri için gösterilen vergiler kullanılarak Ek 6/Tablo 1 ve Ek 6/Tablo 2'nin en son sütunları (tarım payına uygulanacak hedef vergiler) hesaplanmıştır.

Örnek 1:

Mal tanımı: 15.17.10-Ağırlık itibariyle içindeki katı süt yağı oranı % 10'u geçen fakat % 15'i geçmeyen margarin (sıvı margarin hariç).

OKK Ek 3'e göre; içerdiği temel tarım ürünü: 15 kg tereyağ/100 kg

Bu durumda 100 kg 15.17.10 pozisyonlu margarin ithalinde tahsil edilecek tarım payı vergisi:

$$\begin{array}{c} \boxed{\text{Ek 5'de gösterilen vergi}} \\ \downarrow \\ \underline{15 \text{ kg tereyağı} \times (172.17/100) \text{ ECU} = 25.82 \text{ ECU}} \end{array}$$

olarak hesaplanacaktır.

Nitekim, bu usule göre bu mallar için hesaplanan tarım payı vergisi, 1996 yılı İthalat Rejimi Kararı III Sayılı Listede, 25,82 ECU/100 kg olarak belirlenmiştir.

Örnek 2:

Mal tanımı: 17.04.10.11 ve 17.04.10.19 - Ağırlık itibariyle % 60'dan az sakkaroz içeren cikletler.

Kombine Nomanklatür Kodu:

- 17.04.10.11- Şerit şeklinde cikletler
- 17.04.10.19- Diğerleri

OKK Ek 3'de de görüleceği gibi bu iki malın 100 kg'ının bünyesinde, temel tarım ürünü olarak;

- 30 kg mısır
- 58 kg toz şeker

bulunmaktadır. Bu iki temel tarım ürününün 100'er kg'ından, Ek 5'e göre mısır için 2,91 ECU, toz şeker için 36,68 ECU tarımsal vergi tahsil etmek gerekmektedir.

Bu durumda, 17.04.10 pozisyonlu 100 kg ciklet ithalinde uygulanacak tarım payı vergisi:

$$\begin{array}{l} \underline{30 \text{ kg mısır} \times (2,91/100) \text{ ECU} = 0,87 \text{ ECU}} \\ \underline{58 \text{ kg toz şeker} \times (36,68/100) \text{ ECU} = 21,27 \text{ ECU}} \end{array}$$

TOPLAM = 22,14 ECU
olarak hesaplanacaktır.

Nitekim, OKK Ek 6/Tablo 1'in en son sütununda bu mal için uygulanacak tarım payı vergisinin 22,14 ECU/100 kg olduğu görülür.

Örnek 3:

Mal tanımı: 18.06.10.10 - Sakkaroz içermeyen veya ağırlık itibariyle % 65'den az sakkaroz (sakkaroz olarak ifade edilen invert şeker dahil) veya sakkaroz olarak ifade edilen izoglukoz içeren kakao tozu.

Kombine Nomanklatür Kodu : 18.06.10.10

OKK Ek 3'e göre; içerdiği temel tarım ürünü:60 kg toz şeker/100 kg
Bu durumda 100 kg 18.06.10.10 pozisyonlu kakao tozu ithalinde tahsil edilecek tarım payı vergisi:

$$\underline{60 \text{ kg toz şeker} \times (36.68/100) \text{ ECU} = 22.00 \text{ ECU}}$$

olarak hesaplanacaktır.

Nitekim, OKK Ek 6/Tablo 2'nin en son sütununda bu mal için uygulanacak tarım payı vergisi 22 ECU/100 kg olarak belirtilmiştir.

Yukarıdaki üç ayrı örnekte gösterilen malların ve aynı listede yer alan diğer malların tarım payı için hesaplanan vergilerin, AT'ye karşı, üçüncü ülkelere uygulanacak olandan farklı olarak uygulanabileceğini gösteren herhangi bir hüküm, 1/95 sayılı OKK'da yer almamıştır.

Yukarıda gösterilen örneklerde ele alınan mallar, OKK Ek 3'de bünyelerinde yer alan temel tarım ürünleri miktarının açıkça belirtildiği mallardır. Bunun yanı sıra, aynı Ek'de bünyelerine giren temel tarım ürünleri miktarları gösterilmeyen mallar için OKK Ek 4'e atıf yapılmıştır. Ek 4'de, bu malların, ağırlık olarak içerdiği,

- Nişasta/glukoz³
- Sakkaroz/invert şeker/izoglukoz⁴
- Süt yağı
- Süt proteini

miktarlarına denk düşen verginin, tarım payına düşen vergi olarak uygulanması gerekmektedir.

³ Glukozun nişastaya dönüşüm katsayısı 0,9'dur.

⁴ Dönüşüm oranları için, bk. 1/95 sayılı OKK , Ek 4 dipnotları.

OKK Ek 3'de gösterilen mallardan OKK Ek 4'e atıfta bulunulanlar için, bu hesaplama yöntemi, 1996 yılı İthalat Rejimi Kararı ile uygulanmaya başlanmıştır. Şu kadarla ki, Bu hesaplama yönteminde de, AT ile üçüncü ülkelere uygulanacak vergileri farklılaştıran bir hüküm bulunmadığı gibi, Ek 4 genel bir tablodur ve içerdiği sütun ve satırlar bütün ülkeler çıkışlı ithalat için geçerlidir.

7. 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararı ve 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararına Ek 23 Mart 1997 tarih ve 96/9193 sayılı Karar Uygulaması

1/95 Sayılı OKK Ek 1'de yer alan mallardan, Ek 6 Tablo 1 ve Tablo 2'de yer almayan ve tarım payına tekabül eden hedef vergilerin 1 Ocak 1995 tarihi itibarıyla uygulanmasına başlanan mallar, 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararı III Sayılı Listede, OKK Ek 6 Tablo 1'de yer alan ve tarım payına tekabül eden hedef vergilerin 1 Ocak 1999 tarihinde uygulanmasına başlanacak olan mallar 1996 yılı İthalat Rejimi Kararı V Sayılı Listede ve OKK Ek 6 Tablo 2'de yer alan ve tarım payına düşen hedef vergilerin 1 Ocak 1997 tarihi itibarıyla uygulanmasına başlanacak ürünler 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararı IV Sayılı Listede gösterilmiştir.

İthalat Rejimi Kararı III Sayılı Listede gösterilen mallara uygulanacak TKF miktarları AT, EFTA ülkeleri ve üçüncü ülkeler için farklılaştırılmadan aynı sütunda gösterilirken, IV ve V Sayılı Listelerde gösterilen mallara uygulanacak TKF için AT ve EFTA ülkeleri ile üçüncü ülkeleri ayıran iki ayrı sütun oluşturulmuştur.

Böyle ayırıcı bir uygulamayı gerektiren veya buna izin veren herhangi bir hukukî dayanağın olmadığı bir önceki bölümde de açıklanmıştı. Böyle bir uygulama, OKK Ek 4'ün, İthalat Rejimi Kararında Ek 1 şekline dönüşen hâlinin ve İthalat Rejimi Kararı Ek 2'nin uygulanmaya başlanması ile mümkün olmuştur.

OKK Ek 4'de gösterilen tarım payına düşen hedef vergiler, OKK Ek 6 Tablo 1'de yer alan mallar için 1 Ocak 1999, OKK Ek 6 Tablo 2'de yer alan mallar için 1 Ocak 1997 tarihleri itibarıyla uygulanabileceği için, 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararında, OKK Ek 4 yerine, düzenleniş biçimi benzer olan, İthalat Rejimi Kararı Ek 1 oluşturulmuştur. OKK Ek 4'de doğrudan doğruya vergi miktarları gösterilirken, İthalat Rejimi Kararı Ek 4'de, İthalat Rejimi Kararı Ek 2'ye referans olacak kodlar yer almıştır. Bu tabloda, Ek 1'de yer alan kod numaralarına tekabül eden vergiler gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde, dört sütundan oluştuğu anlaşılmaktadır.

Tablo : 17
III SAYILI LİSTE

1996 YILI İTHALAT REJİMİ KARARI

GTİP	Madde İsmi	AT ve EFTA Ülkeleri İçin GV	Diğer Ülkeler İçin GV	Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)
0403.10.51.10.00	İlave Kakao İçerenler	Muaf	12.2	140,9 ECU/100 kg/net
0403.10.51.90.00	Diğerleri	Muaf	12.2	140,9 ECU/100 kg/net
.	.	Muaf	.	.
.	.	Muaf	.	.
2101.12.98.10.00	Katı süt yağı ... .. içerenler	Muaf	12.3	T4
.	.	Muaf	.	.
.	.	Muaf	.	.
.	.	Muaf	.	.
.	.	Muaf	.	.
3824.60.91.00.00	D-glusitol miktarı üzerinden hesaplandığında ağırlık itibariyle % 2 veya daha az D-mannitol içerenler	Muaf	11.3	3,3 ECU/100 kg/net
3824.60.99.00.00	Diğerleri	Muaf	9	5,28 ECU/100 kg/net

23.3. 1997 Tarih ve 96/9193 Sayılı, İTHALAT REJİMİ KARARI'na Ek Karar

GTİP	Madde İsmi	AT ve EFTA Ülkeleri İçin GV	Diğer Ülkeler İçin GV		Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)
			1/1/1997-30/6/1997	1/7/1997'den İtibaren	
0403.10.51.10.00	İlave Kakao İçerenler	0	11.4	10.7	140,9 ECU/100 kg/net
0403.10.51.90.00	Diğerleri	0	11.4	10.7	140,9 ECU/100 kg/net
.	.	0	.	.	.
.	.	0	.	.	.
2101.12.98.10.00	Katı süt yağı ... .. içerenler	0	11.7	11	T4
.	.	0	.	.	.
.	.	0	.	.	.
.	.	0	.	.	.
.	.	0	.	.	.
3824.60.91.00.00	D-glusitol miktarı üzerinden hesaplandığında ağırlık itibariyle % 2 veya daha az D-mannitol içerenler	0	10.6	9.8	...
3824.60.99.00.00	Diğerleri	0	9	9	...

Tablo : 18
IV SAYILI LİSTE

1996 YILI İTHALAT REJİMİ KARARI

GTİP	Madde İsmi	AT ve EFTA Ülkeleri İçin GV	Diğer Ülkeler İçin GV	AT ve EFTA Ülkeleri İçin Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)	Diğer Ülkeler İçin Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)
0405.20.10.00.00	İçerdiği katı yağ oranı ağırlık itibariyle .....olanlar	Muaf	12.3	T3	T2
0405.20.30.00.00	İçerdiği katı yağ oranı ağırlık itibariyle .....olanlar	Muaf	12.3	T3	T2
.	.	Muaf	.	.	.
.	.	Muaf	.	.	.
1704.90.65.00.11	Sakızlı şekerler	Muaf	12.3	T3	T2
.	.	Muaf	.	.	.
1806.10.90.00.00	Ağırlık itibariyle ..... içerenler	Muaf	9.7	78.68 ECU/100 kg/net	106.68 ECU/100 kg/net
.	.	Muaf	.	.	.
.	.	Muaf	.	.	.
2106.90.98.00.16	Diyet Mamaları	Muaf	12.3	...	...
2106.90.98.00.19	Diğerleri	Muaf	12.3	T3	T2

23.3. 1997 Tarih ve 96/9193 Sayılı, İTHALAT REJİMİ KARARI'na Ek Karar

GTİP	Madde İsmi	AT ve EFTA Ülkeleri İçin	Diğer Ülkeler İçin GV		AT ve EFTA Ülkeleri İçin Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)	Diğer Ülkeler İçin Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)
			1/1/1997-30/6/1997	1/7/1997'den İtibaren		
0405.20.10.00.00	İçerdiği katı yağ oranı ağırlık itibariyle .....olanlar	0	11.7	11	T4	T2
0405.20.30.00.00	İçerdiği katı yağ oranı ağırlık itibariyle .....olanlar	0	11.7	11	T4	T2
.	.	0	.	.	.	.
.	.	0	.	.	.	.
1704.90.65.00.11	Sakızlı şekerler	0	11.7	11	T4	T2
.	.	0	.	.	.	.
1806.10.90.00.00	Ağırlık itibariyle ..... içerenler	0	9.3	9	36.68 ECU/100 kg/net	106.68 ECU/100 kg/net
.	.	0	.	.	.	.
.	.	0	.	.	.	.
2106.90.98.00.16	Diyet Mamaları	0	11.7	11	...	...
2106.90.98.00.19	Diğerleri	0	11.7	11	T4	T2

Tablo : 19
V SAYILI LİSTE

1996 YILI İTHALAT REJİMİ KARARI

GTİP	Madde İsmi	AT ve EFTA Ülkeleri İçin GV	Diğer Ülkeler İçin GV	İçin Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)
1704.10.11.00.00	Şerit şeklinde olan cikletler	Muaf	7.7	72.74 ECU/100 kg/net
1704.10.19.00.00	Diğerleri	Muaf	7.7	94.3 ECU/100 kg/net
.	.	Muaf	.	.
.	.	Muaf	.	.
1904.20.10.00.00	Esası kavrulmamış hububat flokonları olan "Müsli" tipi müstah	Muaf	12.3	T2
.	.	Muaf	.	.
.	.	Muaf	.	.
.	.	Muaf	.	.
.	.	Muaf	.	.
2202.90.95.00.00	04.01 ila 04.04 pozisyonlarındaki	Muaf	7.6	40.79 ECU/100 kg/net
2202.90.99.00.00	04.01 ila 04.04 pozisyonlarındaki	Muaf	7.6	47.74 ECU/100 kg/net

23.3. 1997 Tarih ve 96/9193 Sayılı, İTHALAT REJİMİ KARARI'na Ek Karar

GTİP	Madde İsmi	AT ve EFTA Ülkeleri İçin	Diğer Ülkeler İçin GV		AT ve EFTA Ülkeleri İçin Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)	Diğer Ülkeler İçin Tarım Payı Olarak Fona Ödenecek ECU (Karşılığı TL)
			1/1/1997-30/6/1997	1/7/1997'den İtibaren		
1704.10.11.00.00	Şerit şeklinde olan cikletler	0	7.4	7.1	52.50 ECU/100 kg/net	72.74 ECU/100 kg/net
1704.10.19.00.00	Diğerleri	0	7.4	7.1	65.44 ECU/100 kg/net	94.3 ECU/100 kg/net
.	.	0	.	.	.	.
.	.	0	.	.	.	.
1904.20.10.00.00	Esası kavrulmamış hububat flokonları olan "Müsli" tipi müstah	0	11.7	11	T3	T2
.	.	0	.	.	.	.
.	.	0	.	.	.	.
.	.	0	.	.	.	.
.	.	0	.	.	.	.
2202.90.95.00.00	04.01 ila 04.04 pozisyonlarındaki	0	7.2	6.8	29.35 ECU/100 kg/net	40.79 ECU/100 kg/net
2202.90.99.00.00	04.01 ila 04.04 pozisyonlarındaki	0	7.1	6.7	37.48 ECU/100 kg/net	47.74 ECU/100 kg/net

1'inci sütunda kod numaraları, 4'üncü sütunda III Sayılı Listede yer alan mallar için tüm ülkelere uygulanacak tarım payına tekabül eden vergiler (bu liste için ayırimcılık yapılmıyor), 2'nci sütunda IV Sayılı Listede yer alan maddeler için üçüncü ülkelere, V Sayılı Listede yer alan mallar için ise tüm ülkelere uygulanacak tarım payına tekabül eden vergi gösterilmektedir (1 Ocak 1996 tarihi itibariyle, V sayılı listeye giren mallar için tarım payına tekabül eden vergide indirim yapılmadığı için, tarım payına tekabül eden vergi bütün ülkelere eşit uygulanıyor).

Kod	Tarım Payı (ECU/100 Kg.)	Tarım Payı (ECU/100 Kg.)	Tarım Payı (ECU/100 Kg.)
1	2	3	4
7000	0.00	0.00	0.00
7001	10.30	9.68	8.80
7002	19.31	18.16	16.51
7003	27.89	26.22	23.84
7004	39.91	37.52	34.11
7005	2.66	2.51	2.28
7006	12.96	12.19	11.08
7007	21.97	20.66	18.78
7008	30.56	28.73	26.12
7009	42.58	40.03	36.39
7010	5.69	5.35	4.86
7011	15.99	15.04	13.67
7012	25.00	23.51	21.37
7013	33.59	31.58	28.71
7015	8.96	8.43	7.66
7016	19.26	18.11	16.46
7017	28.28	26.59	24.17
7020	23.08	21.70	19.43
7021	33.38	31.38	28.53
7022	42.39	39.85	36.23
7023	50.98	47.93	43.57
7024	62.99	59.22	53.84
7025	25.74	24.20	22.00
.	.	.	.
.	.	.	.
.	.	.	.
.	.	.	.
.	.	.	.
.	.	.	.
7996	109.91	103.33	93.94

3'üncü sütunda ise, IV sayılı listede yer alan maddeler için AT ve EFTA ülkelerine uygulanacak tarım payına tekabül eden vergiler gösterilmiştir. Yani, 1996 yılı itibariyle indirim takvimi içinde olan İthalat Rejimi Kararı IV Sayılı Liste kapsamı malların tarım paylarına tekabül eden vergiler AT ve EFTA ülkeleri için 3'üncü sütunda, üçüncü ülkeler için 2'nci sütunda gösterilmiştir. Tabloda görüleceği gibi, 2'nci sütun ile 3'üncü sütun arasında farklılık bulunmaktadır. Yani, 1/95 Sayılı OKK'da ve Katma Protokolde bu uygulamaya cevaz veren veya böyle bir uygulamayı icbar eden bir hüküm bulunmadığı halde, AT ve EFTA ülkeleri ile üçüncü ülkelere uygulanacak tarım payı vergisi, keyfi bir uygulamaya dönüşmüştür.

23 Mart 1997 tarih ve 96/9193 sayılı İthalat Rejimine Ek Kararda da bu uygulama devam ettirilirken, bu sefer, V Sayılı Listede de aynı şekilde ayırimcı uygulamaya gidilmiştir.

Bu konuda, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından Mart 1996'da yayımlanan “Dış Ticaret Yönüyle Gümrük Birliği El Kitabı” sayfa 61'de, “..... uygulanmasına 1.1.1996 itibariyle başlanan III Sayılı Liste kapsamı ürünlerde tarım payları AB, EFTA ülkeleri ve üçüncü ülkeler için aynı olurken, IV ve V Sayılı Listede yer alan ürünlerde farklı olacaktır. Ancak, uygulanmasına 1.1.1996'da başlanan V Sayılı Liste kapsamı ürünlerde de, ilk imdirmenin yapılacağı 1.1.1997 tarihine kadar üçüncü ülkelerle AB ve EFTA ülkelerine uygulanacak tarım payları aynı olacak, bu tarihten sonra AB ve EFTA ülkeleri için tarım payında bir indirim olurken, üçüncü ülkeler için uygulanacak olan tarım payı aynı düzeyde kalacaktır” denilmektedir. Sorunu bu yayımda resmen belgeleyen bu görüşün, ne yazık ki, hukukî bir dayanağı gösterilmemiştir. Bizce de hukukî bir dayanağı yoktur ve DTÖ hukukuna da aykırıdır. Türkiye'nin tercihli bir rejime tâbi olmayan mallarda, kendince oluşturduğu bir anlayışa göre, şu ülke grubuna farklı, bu ülke grubuna daha farklı bir rejim uygulaması hukuken mümkün değildir.

Yukarıda açıklandığı gibi, OKK Ek 4'den⁵, 1996 yılı İthalat Rejimi Kararı Ek 1, oradan da uygulanacak vergi ve TKF'nin yer aldığı III, IV ve V Sayılı Listelere geçilirken, IV ve V Sayılı Listelerde üçüncü ülkeler için ayrı TKF sütunu oluşturulmuştur. Halbuki, yukarıda da ifade edildiği gibi, bu uygulamaya izin veren veya bu uygulamayı gerektiren bir hüküm, ne 1/95 sayılı OKK'da ne de Katma Protokolde bulunmaktadır.

Özellikle, 1996 Yılı İthalat Rejimi Kararı IV Sayılı Liste kapsamı mallar (bu mallar aynı zamanda 1/95 sayılı OKK'nın 6 Sayılı Ek'inin 2'nci Tablosu kapsamı mallardır) için yapılacak uygulanma, OKK Ek 6 Tablo 2'nin dip notunda, 1.1.1997 tarihinden itibaren tarım payına uygulanacak vergilerin, herhangi bir düzenlemeye gerek olmadan, Ek 4'ün kullanılması suretiyle hesaplanacağı şeklinde ifade edilmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi, Ek 4'de AT ve EFTA ülkeleri ile üçüncü ülkeleri ayıran bir hüküm yoktur. Yani, İthalat Rejimi Kararı III Sayılı Listenin durumu ne ise, 1.1.1997 tarihinde IV Sayılı Listenin durumu da aynı şekle gelmiş, tarım payına uygulanacak verginin son indirimi gerçekleştirilmiş ve OKK'nın diğer maddelerine göre yapılabilecek muhtemel uyumlar dışında (OGT'de veya tarım payı hesaplamasında meydana gelebilecek değişmeler), bundan böyle yapılması gereken yeni bir indirim kalmamıştır.

⁵ Çünkü, OKK Ek 4, İthalat Rejimi Kararında (Ek 1), artık, vergileri değil, vergilere karşılık gelecek kod numaralarını içermektedir. Vergi miktarlarının gösterildiği yeni tablo ise (Ek 2), 1/95 sayılı OKK'da yer almayan ve öngörülme yen bir EK olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından AT uygulamaları örnek alınarak oluşturulmuştur.

IV Sayılı Liste için yapılan bu açıklama, V Sayılı Liste kapsamı mallara uygulanacak fon miktarlarının, üçüncü ülkeler için farklı olabileceğinin kabul edilmesi olarak düşünülmemelidir.

1996 yılı İthalat Rejimi Kararı ile başlatılan uygulama, ilk bakışta 1993 Yılı İthalat Rejimi ile, üçüncü ülkelere göre AT ve EFTA'ya taviz tanıma şeklinde başlatılan uygulamanın bir devamı gibi görüle veya sunulsa da, uygulama, o günkü uygulamadan oldukça farklıdır. İlk olarak, 1993, 1994 ve 1995 Yılı İthalat Rejimi Kararları ile, AT ve EFTA'ya tek taraflı olarak tanınan tavizler, Katma Protokolün 6 Sayılı Eki'nin 14'üncü maddesinde yer alan malların tamamını kapsamamaktadır. İkinci olarak, söz konusu yıllarda yapılan farklılaştırma sadece Gümrük Vergilerinde yapılmış, Toplu Konut Fonu bütün ülkeler çıkışlı ithalata eşit olarak uygulanmıştır. Söz konusu gümrük vergisi farklılaştırmasının, Katma Protokol'ün 6 Sayılı Eki çerçevesinde veya bu Ek'e hayat veren Katma Protokolün 35'inci maddesi çerçevesinde yapıldığına dair, 1993 yılı İthalat Rejimi Kararında herhangi bir hüküm mevcut değildir. Ayrıca, o yıllarda, GATT tanımına göre tarım ürünleri ticaretinin (1-24 fasıla giren mallar) GATT kurallarına tabi olmaması (1995 yılı hariç) nedeniyle, Türkiye tarafından tarım ürünleri için yapılan kuralsız ayırıcı bir uygulama, tarım ürünleri ticaretinin DTÖ kurallarına tâbi olduğu günümüzde, tavizli bir rejime dayandırılmayan yeni bir ayırıcı uygulamaya gerekçe olarak gösterilemez.

Diğer taraftan, Katma Protokol'ün 6 Sayılı Eki'nin 14'üncü maddesi ve 1/95 Sayılı OKK'nın 20'nci maddesinin 3'üncü paragrafı, AT'nin, bu malların tarım paylarını tavizli rejimin dışında tuttuğunu göstermektedir. Başka bir ifade ile, tavizli rejim içinde kabul edilse bile, bu malların tarım payına taviz uygulanmayacağı belirtilmesidir.

8. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Yukarda bahsedilen listelerde yer alan işlenmiş tarım ürünlerinin tüketimi, ara malı özelliği gösterenler dışında, ulusal alışkanlıklara sıkı sıkıya bağlıdır. Hattâ, bu alışkanlıklar, ara malı talebini bile etkileyecek boyuttadır.

Bunun dışında, bu tür malların hemen hemen tamamında, Türkiye, geçmiş dönemlerde yüksek korumalar uygulamıştır. Bu da, ülkemizde münhasıran gıda ithalatı ile uğraşan büyük firmaların oluşmasını engellemiştir.

Gelişmiş ülkelerde gıda ticareti, üretici, büyük tedarik zinciri ve süpermarketler aracılığı ile sürdürülmektedir. Bu oluşum, büyük tedarikçi tüccar firmaların en uygun fiyatta ve en uygun malı nerede bulursa

oradan temin etmesi imkânını beraberinde getirmektedir. Tüketici açısından artık malın ithal olup olmadığı değil, kalitesi ve markası önemli hâle gelmektedir.

Önümüzdeki yıllarda, gümrük birliğinin sağlayacağı imkânların hangi boyuta ulaşabileceği konusunda 1996 yılı uygulaması berrak bir fikir oluşturmamıştır. Öncelikle, bu malların bugünkü ithal miktarı ihmal edilecek bir boyuttadır. Bu nedenle, koruma oranlarında yapılacak ilave indirimlerin, doğru fikir üretebilmeye yardımcı olması için tek tek mal düzeyinde inceleme yapma gereği vardır. Sadece koruma oranlarında gerçekleşecek indirimlerin, belli boyutta bir ithal kapasitesi yaratacağını ifade etmek de zordur. Çünkü, ithal mallarının kolayca tüketim alışkanlığı yaratıp yaratmadığı, bu konudaki gelişmenin belirleyicisi olacaktır.

Özellikle, İthalat Rejimi Kararı V Sayılı Listede yer alan malların, tarım payına tekabül eden Toplu Konut Fonu'nun indirilmesi gereken seviyeye kadar henüz indirilmemiş olması göz önüne alınırsa, 1999 yılından itibaren gözle görülür bazı gelişmeler beklenebilir.

Konunun başka bir boyutu da, bu malların bazılarında (İthalat Rejimi Kararı IV ve V Sayılı Listeler) uygulanan TKF'nin üçüncü ülkelere karşı AT ve EFTA ülkelerinden yüksek uygulanmasıdır. Böyle bir uygulamanın hukukî boyutu daha önceki bölümlerde geniş olarak ele alınmıştı. Burada bu konuda yeniden durulmayacaktır. Ancak, konu ekonomik açıdan ele alındığında, bu durum, AT ve EFTA ülkeleri için, gümrük vergisinde yapılan uygulamaya ilave bir avantaj daha yaratmaktadır. Bu durumu ekonomik olarak savunabilmek zordur. Hattâ, mantıklı bir uygulama olduğunu söylemek imkansızdır. Çünkü, bu mallar için, Topluluk, Türkiye'ye gümrük birliğinin dışında tavizli bir rejim uygulamamaktadır. Bu durumda, Türkiye'nin böyle bir taviz uygulaması (hukuken gerek olmadığı halde) anlamsızdır.

Eğer Türkiye, belli bir süre içinde, bu mallarda da önemli boyutta bir ithalat yapar duruma gelirse, bu ithalatın mutlaka AT veya EFTA ülkelerinden yapılmasını zorlayacak hukukî bir neden de yoktur. Dolayısıyla, bu derece tavizkâr bir uygulanma, gümrük birliklerinin istenmeyen ticaret saptırıcı kötü etkisini ön plana çıkaracak, Türkiye'nin, üçüncü ülkelerin ucuz malları yerine, Topluluğun daha pahalı mallarını ithal etmesine neden olacaktır.

Türkiye'nin bu mallarda ithalatçı hâle gelip gelmemesi, konunun farklı bir boyutudur. Bu konu, gümrük birliği tartışmaları sırasında yeterince tartışılmış ve gerekli taahhütlere girilmiştir. Uygulamada, bu taahhütlerin ötesine geçilip geçilmemesi ve şikayete sebep olacak gayri hukukî uygulamalardan kaçınılması önemlidir.

Sonuç olarak, işlenmiş tarım ürünleri ithal seviyesi, şimdilik ciddi bir boyutta değildir. Türkiye'nin, bu ürünlerin ithali sırasında AT ve EFTA kaynaklı ürünlere uyguladığı fon miktarının, üçüncü ülkeler çıkışlı bu mallara uyguladığı fon miktarından düşük olması hem ekonomik olarak doğru değildir, hem de hukuka uygun değildir. TKF uygulaması en kısa sürede hukuka uygun bir şekilde düzeltilmelidir.